

**Sprawozdanie z webinarium
zorganizowanych w Katedrze
Porównawczych Studiów Cywilizacji
w ramach projektu „Porównawcze
Studia Cywilizacji w XXI wieku –
doskonalenie metody badawczej
w odpowiedzi na wyzwania społeczne
i kulturowe współczesności”. Minigranty
pracownicze – Social (r)Evolutions
Lab: „Społeczne (r)Ewolucje – poza
horyzont teraźniejszości” FS.4.12.2020.**

Paulina TENDERA

W roku 2021 zespół pracowników naukowych Katedry Porównawczych Studiów Cywilizacji realizował projekt badawczy finansowany ze środków budżetowych uczelni. Kierownikiem zespołu był dr hab. Wojciech Klimczyk, a członkiniami dr Elżbieta Olzacka, dr Agnieszka Mikrut-Żaczkiewicz oraz dr Paulina Tendra. Projekt był odpowiedzią na wyrażane wielokrotnie w jednostce podczas zebrań naukowych potrzeby przeprowadzenia osobnych, metodologicznych badań służących rozwinięciu koncepcji porównawczych studiów cywilizacji zgodnie z najnowszymi trendami badań światowych.

Dzięki webinarium udało się nie tylko nawiązać wartościowe kontakty naukowe, ale także zainteresować wielu studentów

prowadzonymi przez Katedrę badaniami. W seminariach online jako słuchacze uczestniczyli też wyjątkowo licznie naukowcy zagraniczni.

W ramach projektu zorganizowano trzy seminaria: pierwsze z prof. Dirkiem Helbingiem, drugie z dr Joanną Wasilewską oraz dr Nadią Issą, trzecie natomiast z prof. Marią Boletsi.

Pierwsze seminarium, które odbyło się 30 kwietnia 2021 roku, składało się z części wykładowej i dyskusyjnej. Referat przedstawił prof. dr Dirk Helbing (ETH Zürich Swiss Federal Institute of Technology), który jest jednym z najważniejszych współczesnych europejskich badaczy społeczeństwa cyfrowego, wyróżnionym członkostwem Niemieckiej Akademii Nauk (Leopoldina) i funkcją eksperta World Economic Forum. Dla realizowanego projektu ważne było jednak przede wszystkim to, że profesor jest twórcą idei „następnej cywilizacji”, w której łączy namysł nad technologiami i współczesnym społeczeństwem.

Swoje badania autor rozpoczął jeszcze na studiach w Getyndze, podczas których zajmował się fizyką statystyczną. Specjalizował się w modelowaniu złożonych systemów i interesował się rozwiązywaniem problemów codziennego życia. Po roku 2001 – po powodzi w Dreźnie – postanowił sprawdzić swoją metodę modelowania do badania katastrof i sposobów reagowania na nie. Ostatecznie o konieczności stworzenia nowego systemu badania dynamiki społecznej przekonał go kryzys finansowy z roku 2008.

W 2010 roku Helbig powołał jednostkę badawczą FutureICT, której zadaniem było opracowanie nowych systemów naukowych i technologicznych do zarządzania przyszłością w coraz bardziej złożonym świecie. Firma FutureICT chciała opracować „Symulator Żywej Ziemi”, umożliwiający zrozumienie zagrożeń wynikających z decyzji, które będziemy musieli podejmować.

Badania Helbinga zdecydowanie mają aspekt wizjonerski i zupełnie zmieniają nasze wyobrażenie na temat przyszłości. W związku z tym wystąpienie profesora mogło być znacznym intelektualnym wyzwaniem dla osób nieznających do tej pory jego badań. Są one bez wątpienia bardzo oryginalne, a profesor jest badaczem wybitnie interdyscyplinarnym, torującym nowe drogi dla humanistyki, w tym dla studiów cywilizacyjnych.

W swoim wykładzie prof. Helbing skoncentrował się na zagrożeniach wynikających z przyspieszającego wciąż rozwoju technologicznego, który generuje transformację społeczną opartą na cyfryzacji. Profesor Helbing ma świadomość innowacyjności swoich badań, poświęca sporo czasu na przedstawienie kwestii podstawowych, umożliwiających słuchaczom rozeznanie się w metodzie badań. Z pewnością podstawą takiego rozeznania

jest zrozumienie, czym w rzeczywistości jest cywilizacja cyfrowa, dopiero bowiem jej naukowa (a nie potoczna) koncepcja pozwala uświadomić sobie skalę nieodwracalnych zmian społecznych i zagrożenia, które za tymi zmianami postępują. Na potrzeby projektu prowadzonego przez pracowników KPSC profesor poświęcił sporo uwagi przemianom kulturowym, jakie będą zachodzić na tle rozwijających się interakcji społeczeństwa i technologii.

Webinarium nr 2 odbyło się 28 maja 2021 roku i było spotkaniem z historyczką sztuki, muzealnikiem i dyrektorką Muzeum Azji i Pacyfiku dr Joanną Wasilewską oraz artystką i kulturoznawczynią dr Nadią Issą z Missouri State University. Główny obszar zainteresowań, jakie zespół zaproponował przed tym dwugłosem, opierał się na obserwowanej zmianie perspektywy prezentowania i opracowywania zbiorów artefaktów pod kątem metody postkolonialnej czy też ogólniej: zwrotu postkolonialnego w kulturze. Dotyczyło to zarówno zbiorów już istniejących, które wymagają reinterpretacji, jak i nowo tworzonych obiektów sztuki, wokół których dopiero tworzony jest dyskurs sztuki.

Podczas dyskusji zadawano liczne pytania o nową perspektywę dla metody badań nad współczesnymi koncepcjami cywilizacji, aby poznać i twórczo wykorzystać w refleksji naukowej zmiany, jakie dokonują się w wystawnictwie i sztuce. Publiczność krytycznie podeszła również do relacji z bardzo różnych doświadczeń pracy w środowisku międzykulturowym, jakie miały prelegentki. Dr Wasilewska, budując narrację wokół projektowanych przez siebie wystaw, stoi najczęściej przed zagadnieniem obiektu zupełnie obcego, na przykład japońskiego w przestrzeni europejskiej, dr Issa natomiast bada relację władzy i siły w sztuce, zwraca uwagę na znaczenie jej kontekstu politycznego i genderowego. Kwestią otwartą pozostało, w jakim sensie – jeśli w ogóle – w sztuce jest nam dostępna perspektywa „innego”.

Dla realizowanego przez zespół grantu istotne było rozważenie, w jaki sposób sztuka może istnieć na pograniczu cywilizacji i czy współczesne muzeum jest miejscem dialogu, czy też (ukrytej?) konfrontacji ze sztuką wywodzącą się z obcych kręgów kulturowych.

Bez wątpienia najważniejszym spotkaniem z punktu widzenia badań prowadzonych w KPSC było trzecie webinarium, które przypadło na 11 czerwca 2021 roku i w którym udział wzięła prof. Maria Boletsi z Uniwersytetu w Amsterdamie. Prof. Boletsi to interesująca badaczka łącząca w swojej pracy wątki klasycznej historii z nowoczesnymi badaniami na temat kultury i cywilizacji. Maria Boletsi jest obecnie zatrudniona na Wydziale Filmu i Literatury Porównawczej Uniwersytetu w Leiden, jest także profesorem nowożytnych studiów

greckich na Uniwersytecie Amsterdamskim. Boletsi proponuje autorską koncepcję „barbarzyństwa”, która metodologicznie może uzupełnić badania nad porównawczymi studiami cywilizacji przez wskazanie we współczesnej perspektywie nie tylko przeciwności (cywilizacja–barbarzyństwo) ich pola zainteresowań, ale także ich ścisłego powiązania. Dzięki wielu wartościowym i dostępnym publikacjom autorki uczestnicy seminariów łatwo pojęli ogólną ideę badań Boletsi. Podczas dyskusji często przywoływano jej znane prace: *Barbarism and Its Discontents* (Stanford University Press 2013), *Barbarism Revisited: New Perspectives on an Old Concept* (Brill 2015, red. Maria Boletsi, Christian Moser) oraz *Subjects Barbarian, Monstrous, and Wild: Encounters in the Arts and Contemporary Politics* (Brill 2018, red. Maria Boletsi, Tyler Sage). W swych badaniach autorka krytycznie przygląda się funkcjonowaniu koncepcji „barbarzyństwa” i figury „barbarzyńcy” we współczesnych dziełach literackich, artystycznych i teoretycznych. Należy podkreślić, że spotkanie z prof. Boletsi było niezwykle owocne i wartościowe pod kątem badań zespołu, także dzięki bardzo otwartej postawie badaczki.

Webinaria przeprowadzone w 2021 roku w Katedrze Porównawczych Studiów Cywilizacji stały się dobrą okazją do przemyślenia i zrewidowania metody badawczej, która ma być rozwijana w ramach tej jednostki uniwersyteckiej. Udało się to dzięki uczestnictwu wielu pracowników tworzących nasz zespół naukowy. Bardzo możliwe, że propozycje, które przedstawili nam prof. Helbig i prof. Boletsi oraz praktyki, o których mówiły dr Wasilewska oraz dr Issa, staną się punktem zwrotnym w procesie uwspółcześniania metody porównawczych studiów cywilizacji.

